

Kuczewska, Janina

Wacław Lachman

Notatki Płockie 2/6, 26-28

1957

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

15. Kołodziejczyk J. — „Krajobrazy roślinne nad Wisłą”, W-wa, 1921 r.
16. Kordakow Jerzy — „O utworzeniu rezerwatów przyrody w okolicy Płocka”, Chronimy Przyrodę Ojczyzną, marzec—kw., 1956 r., z. nr. 2.
17. Krąwecowa A. — „Analiza geograficzna flory synantropijnej miasta Poznania” PTPN, Pn, 1951 r.
18. Kulesza W. — „Klucz do oznaczania drzew i krzewów”, P. W. R. L., W-wa, 1952.
19. Libbert W. — „Die Vegetationseinheiten der Neumarkischen Staubecken landschaft”, Verk. d. Bot. Ver. Prox. Brandenburg, Berlin-Dahleim, 1932.
20. Macieszyna M. — rękopisy złożone w aktach Płockiego Tow. Naukowego.
21. Matuszkiewicz W. — „Materiały do fitosocjologicznej systematyki ciepłolubnych dąbrów w Polsce” Acta Soe. Bot. Polen. Vol. XXV, nr 1; 1956 r.
22. Miklaszewski L. — „Gleby Polski”, W-wa, 1930 r.
23. Oberderfer Z. — „Der europaische Auenwald Beitr. zur Naturkundl. Forsch. in Südwestdeutschland” B. XIII, H. J. 1953. Str. 24.
24. Preuss H. — „Die pontischen Pflanzenbestände in Weichselgebiet Beitr. zur Natur Bd II, H 4; Berlin 1912.
25. Szafer Wł., Kulczyński St., Pawłowski B. — „Rośliny polskie”, klucz, W-wa, 1953.
26. Tüxen R. — „Pflanzengesellschaften Nordwestdeutschlands, Mitteld. Florsoziol. Niedersachsen, H 3; Hannover, 1937.
27. Tüxen R. — „Hecken und Gebüsche Mitteilungen der Geographische Gesellschaft”, Hamburg, b2; 1952.
28. Zalewski A. — „Roślinność okolic Płocka” Wszeczeń t. VIII (1889) 402—403.
29. Zalewski A. — „Niektóre rzadsze rośliny z Gostyńskiego i z okolic W-wy, znalezione w lecie 1889 r.” Wszeczeń. VIII (1889), 832—33.
30. Zalewski A. — „Wyniki poszukiwań nad florą dokonanych w lecie 1890 r. na powierzchni ziemi zawartej pomiędzy rzekami Wisłą, Drwęcą i Skrwą Płocką” (Gostyńskie także); Wszeczeń. X (1891) 237—238.
31. Zalewski A. — „Wyniki poszukiwań nad florą w Ziemi Dobrzyńskiej” Wszeczeń. X (1891) 273—88.
32. Zalewski A. — „O dalszych poszukiwaniach roślinoznawczych w Ziemi Dobrzyńskiej” Wszeczeń. XI (1892), 142—43.
33. Zalewski A. — „Krótki przegląd roślin nowych dla Królestwa Polskiego”, Kosmos XXI (1896), 366—69.
34. Zalewski A. — „Rozbiór prac dotyczących flory polskiej (od roku 1880—1895 włącznie)” Kosmos XXI, (1896) 414—91.

JANINA KUCZEWSKA

WACŁAW LACHMAN

Wacław Lachman, syn Mirosława, kapelmistrza i Anny z Konwickich urodził się 19 grudnia 1880 r. w Płocku.

Objawiając zdolności muzyczne i zamiłowanie zwłaszcza do muzyki zbiorowej Lachman od najmłodszych lat już jako uczeń 2-jej klasy zorganizował z kolegów niewielki chór, którym sam dyrygował, rozpisując na głosy pieśni, niejednokrotnie swoje pierwsze dziecięce utwory.

Początkowym nauczycielem Lachmana był Antoni Maruszewski, który często powierzał młodzieńkiemu uczniowi dyrygowanie chórem i orkiestrą szkolną. Będąc uczniem czwartej klasy gimnazjum płockiego skomponował Lachman muzykę do sztuki Wolskiego (płocczanina), pod tytułem: „Sądy diabelskie”, wystawionej parokrotnie z dużym powodzeniem w Teatrze Miejskim w Płocku. Za ukazanie się na scenie przed wywołującą go publicznością został młody kompozytor ukarany czterogodzinnym „karcerem” w gimnazjum.

Za czasów płockich poznaje Lachman księdza Eugeniusza Gruberskiego i pod jego kierunkiem zdobywa gruntowne podstawy wiedzy muzycznej. Jako uczeń ostatnich klas gimnazjum organizuje w Płocku „Drużynę Śpiewaczą” — męski zespół chórny, z którym podczas wakacji objeżdża cały szereg miejscowości Mazowsza Płockiego. Zespół ten poziomem i zapalem wykonawców wyróżniał się spośród innych zespołów regionu mazowieckiego.

Ukończywszy gimnazjum wstępuje Lachman do Instytutu Muzycznego (Konserwatorium) w Warszawie, gdzie studiuje pod kierunkiem Zygmunta Noskowskiego, Mieczysława Surzyńskiego

go, Romana Statkowskiego, Piotra Maszyńskiego i Emila Młynarskiego.

Na terenie Konserwatorium organizuje zespoły chórne, którymi sam dyryguje. Zakłada również pierwszy w Polsce Związek Polskiej Młodzieży Muzycznej, który miał za zadanie upowszechnienie muzyki wśród pracujących (koncerty w fabrykach itp.). Dyplom ukończenia Konserwatorium otrzymał w r. 1909.

Okres, w którym Lachman odbywał swoje studia muzyczne był bardzo ciężki dla b. Kongresówki. Przed uciskiem władz carskich, jaki wzmógł się po latach 1905—1907 zdołały się uchronić jedynie nieliczne instytucje kultury — muzykę i śpiew, które nie leżały widocznie w sferze pojęć zaborcy, jako czynniki bezpośredniej walki o niepodległość, pomimo, że były one wyrazistymi przejawami życia duchowego narodu.

Zaczęły powstawać potajemnie różne prywatne Towarzystwa Muzyczne i Zrzeszenia Śpiewacze, które miały za zadanie pod ogólnym hasłem sztuki stać na straży kultury narodu. Związujące się coraz liczniej koła chórów męskich podtrzymywały zapał do pieśni i języka ojczyźnego, krzepiąc ducha w czasach wspólnej niedoli.

W tych czasach z I-go Gniazda Szkolnego, które powstało w okresie ruchów wolnościowych wyłonił się związek chóru „Harfa”.

Zbierano się konspiracyjnie w prywatnych mieszkaniach i uczono się pod kierunkiem dyrygentów amatorów (ostatnim był Karol Malczewski).

W roku 1906 jeden z członków zespołu poznał przypadkowo Wacława Lachmana, który

aczkolwiek był jeszcze studentem Konserwatorium, miał dużą praktykę i wyrobienie muzyczne. Od tej pory obejmuje Lachman kierownictwo artystyczne chóru „Harfa”, z którym wiąże się silnie uczuciowo.

Równocześnie prowadzi przez 3 lata chór mieszany „Lutnia” w Mińsku Mazowieckim, dojeżdżając na próby z Warszawy.

Niepożyta energia i gorące umiłowanie śpiewu chóralnego pozwala Lachmanowi objąć stanowisko wicedyrygenta chórów Filharmonii Warszawskiej. Coraz więcej zespołów chóralnych ubiega się o pozyskanie Lachmana jako dyrygenta. Wkrótce zostaje kierownikiem chórów „Echo”, „Duda” i „Surma”. Pracuje równocześnie jako pedagog w szkołach średnich i uczelniach muzycznych, oraz poświęca wiele czasu i wiedzy dla różnych instytucji kulturalno-oświatowych. Równocześnie rozwija się jego twórczość kompozytorska: W r. 1909 otrzymuje nagrodę w konkursie w Kaliszu na utwór „Pastuszek”. W r. 1911 I-szą nagrodę w Warszawie za „Siew wiosenny”. Komponuje wiele pieśni na chór męski i mieszany oraz opracowuje polifonicznie melodie ludowe. W r. 1911-ym Lachman wyjeżdża na czele „Harfy” do Pragi Czeskiej na zjazd Słowiańskich Towarzystw Śpiewaczych. Było to ze względu na ówczesne warunki polityczne trudne przedsięwzięcie artystyczne o znaczeniu propagandy narodowej.

Okres pierwszej wojny światowej spędził Lachman w Moskwie, gdzie zetknął się z czołowymi przedstawicielami miejscowego świata kompozytorskiego jak: Ipolitow-Iwanow, Greczaninow, Kalinnikow, Rimskij-Korsakow, Rachmaninow.

Okres ten poświęcony był nieustającej pracy nad krzewieniem pieśni polskiej na obczyźnie. Znalazła się w Moskwie grupa „Harfiarzy”, która utworzyła kadrę męską i rdzeń zespołu mieszanego Chóru Polskiego, pozostającego pod egidą „Domu Polskiego”. Chór liczył ponad 180 członków, występów odbyło się 101. Dla chóru tego napisał Lachman wiele pieśni i utworów aktualnych.

W roku 1918-tym wraca Lachman do kraju i z zapałem przystępuje do pracy artystycznej, skupiając pod swą batutą rozbitą w czasie wojny chór „Harfa”, objeżdża z nim w r. 1920 Górny Śląsk, współdziałając z Komitetem Obrony Śląska. Pomimo szykan ze strony Niemców przez 3 tygodnie daje 26 koncertów propagandowych o repertuarze polskim.

Rok 1921 przynosi Lachmanowi nominację na dyrygenta Chórów Opery Warszawskiej; na stanowisku tym pozostaje 4 lata.

Równocześnie pracuje nad udoskonaleniem Chóru „Harfa”, który staje do konkursów śpiewaczych na terenie międzynarodowym, uzyskując szereg pierwszych nagród: Rok 1923 — Amsterdam (wykonano J. Olmana „Jeruzalem”, Lachmana „Sztandary polskie”). W drodze powrotnej z Amsterdamu koncert w Hadze, wy-

stęp w Paryżu na Międzynarodowej Wystawie Sztuki.

W r. 1924 Wszechpolski zjazd śpiewaczy w Poznaniu — I nagroda, wykonano Lachmana „Idziemy do Ciebie” i „Maciek”. W r. 1925 II nagroda na konkursie chórów najwyższej kategorii w Haarlemie, 1927 r. — I nagroda na konkursie chórów męskich najwyższej kategorii w Warszawie. Jesienią tegoż roku następuje wyjazd Lachmana na Węgry, gdzie „Harfa” daje szereg koncertów w Budapeszcie i wielu większych miastach.

W roku 1932 Waclaw Lachman zostaje powołany na stanowisko dyrygenta Zjednoczenia Związków Śpiewaczych i Muzycznych, zaś w 1935 r. po śmierci Piotra Maszyńskiego — dyrektora Artystycznego Mazowieckiego Związku Śpiewaczego w Warszawie.

Państwo przyznało mu w uznaniu jego pracy Złoty Krzyż Zasługi, Medal Niepodległości oraz Order „Polonia Restituta”, zaś w r. 1938 otrzymał nagrodę muzyczną miasta stołecznego Warszawy.

Między rokiem 1932—1938 odbyło się szereg koncertów Chóru „Harfa” na terenie Łotwy, Estonii, Francji, Belgii w Polskich Ośrodkach Robotniczych.

Nadchodzi druga wojna światowa a z nią okupacja niemiecka. Podczas okupacji Lachman prowadzi na terenie Warszawy tajne nauczanie, którego program opracowywany jest na konspiracyjnych naradach kolegów-muzyków i peda-

gogów. Zorganizowano wówczas szereg audycji szkolnych i tajnych obchodów dla młodzieży szkolnej i robotniczej.

Władze okupacyjne zainteresowały się pracą artystyczną Lachmana i wzywały go w celu usprawnienia się z jego poczyną artystycznych.

Zaproponowano mu stanowisko, według mniemania władz okupacyjnych — szaczytne, które kategorycznie odrzucił, w następstwie czego pozabawiono go prawa do pracy jako artysty muzyka.

Po odzyskaniu niepodległości podejmuje Lachman działalność artystyczną jako organizator śpiewactwa. Jest członkiem Zarządu Związku kompozytorów ZAIKS-u, Związku Nauczycielstwa Polskiego i innych organizacji społeczno-kulturalnych.

Na czele „Harfy” wyjeżdża z szeregiem koncertów propagandowych na Ziemię Odzyskaną, Wybrzeże, Pomorze i Śląsk.

Od r. 1945 do 1951 pełniąc obowiązki instruktora muzyki i śpiewu, uczestniczy w pracach Komisji Ministerstwa Oświaty do spraw ocen podręczników z dziedziny muzyki i śpiewu w charakterze przewodniczącego, oraz jest członkiem komisji repertuarowej w Ministerstwie Kultury i Sztuki.

W maju 1955 roku z okazji 50-lecia pracy z „Harfą” Lachman zostaje odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu „Polonia Restituta”, zaś w roku 1957 za całokształt pracy muzycznej otrzymuje po raz drugi nagrodę muzyczną miasta stołecznego Warszawy.

W życiu i pracy Waclawa Lachmana zaznaczają się wyraźnie trzy kierunki: pedagogiczny, organizacyjny i kompozytorski.

Praca kompozytorska skłania się przeważnie ku pieśniarstwu, w szczególności chóralnemu, bowiem liczba na chóry różnorodne (a capella i z towarzyszeniem) wynosi ponad 200, nie licząc transkrypcji i przekładów.

Wiele z tych utworów, jak: „Do pieśni”, „Sztandary polskie”, „Dwie dole”, „W góry”, „Z naszych stron” i 30 pieśni ludowych zyskały sobie dużą popularność i znajdują się w żelaznym repertuarze bardzo wielu chórów.

Ostatnie lata przyniosły szereg utworów wokalnych do słów poetów współczesnych, jak również szereg pieśni masowych, wykonywanych na uroczystościach państwowych i spo-

łecznych (Nasza pieśń, Nie chcemy wojny, Ziemia brzoźka, Zwycięstwo, Pieśń jedności, Strofy o Stalinie, Żołnierski takt i inne).

Dorobek kompozytorski Lachmana w ogólnym zarysie jest następujący:

Muzyka orkiestralna:

Intermezzo na małą orkiestrę symfoniczną (1940).
Uwertura na orkiestrę symfoniczną (1941).

Utwory kameralne:

Serenada i kołysanka na kwintet smyczkowy (1939).

Utwory fortepianowe:

Sonata (1908).

Utwory wokalne:

Hymn do Melopomeny i — na chór męski (1926) i orkiestrę.

W górach — na solo tenorowe, chór męski i fortepian (1939).

Nad wodami Babilonu — kantata na bas solo, chóry i orkiestrę do słów psalmu J. Kochanowskiego (1938).

Witaj muzu — kantata na chór męski i orkiestrę do słów F. Themersona (1952).

Strofy o Stalinie — kantata do słów S. R. Dobrowskiego (1953).

Zniwo — kantata na chór męski lub mieszany a capella, tekst ludowy (1954).

Zwycięstwo — kantata na bas solo, chór męski i orkiestrę do słów K. Gruszczyńskiego (1954).

Suita podhalańska na chór męski a capella, lub z orkiestrą, tekst ludowy (1954).

Na Kujawach — na solo, chóry i orkiestrę, tekst ludowy (1954).

Cykl pieśni o Warszawie do poematu T. Kuźbiaka „Moje najbliższe” (1954). Pieśni ludowe, chóralne, żołnierskie, na głos solowy, utwory skrzypcowe, kilkadziesiąt kwartetów męskich, msze, kantaty religijne, pieśni masowe.

Pomimo, że wybitna indywidualność muzyczna i organizacyjna płoczanina Lachmana wybiegła daleko poza zasięg kulturalny rodzinnego miasta, tym nie mniej sam muzyk, czując się płoczaninem chętnie odwiedza z „Harfą” Płock zawsze serdecznie witany przez Płoczan jako artysta niepośledniej miary, dobrze zasłużony Płockiej Ziemi.

PRZYPISY

1. Wiadomości muzyczne Nr 5 i 6 z r. 1925.
 2. Nowiny Teatralne i muzyczne Nr 1 z r. 1930.
 3. Jednodniówka „Harfy” z r. 1932, artykuły: P. Maczyńskiego, A. Niewiarowskiego, wspomnienia: H. Sniadeckiego.
 4. B. Schoffer — Almanach kompozytorów polskich współczesnych oraz rzut oka na ich twórczość.
 5. Dane biograficzne otrzymane bezpośrednio od kompozytora.
- Podana dotychczas w różnych życiorysach, nawet w Almanachu data urodzin Lachmana jako rok 1882 jest błędna, sam kompozytor podał jako datę swych urodzin 1880 r.

JULIUSZ KAWIECKI

SPORT WODNY W PŁOCKU

(Część I-sza zamieszczona była w nr 5 „Notatek”)

Płock taboru wioślarskiego, ani urządzeń technicznych nie posiadał.

Sprowadzenie łodzi napotykało na takie trudności, zdawało by się w pierwszych chwilach, że nie mogą być pokonane. Wyszukiwanie, zezwolenia na zabranie, zezwolenia na wywóz z ziem odzyskanych, Urzędy Likwidacyjne, Ministerstwo Rejonów Dróg Wodnych, kapitanaty, Komisariaty Milicji i in-

ne urzędy oraz trudności ówczesnej komunikacji kolejowej — to istny labirynt, gdzie potrzeba było silnej woli, pewnego uporu i poświęcenia, ażeby trudności te pokonać. Niejednokrotnie jazda z taką łodzią trwała tydzień i dłużej. Nie było środków materialnych na pokrycie wydatków i wykup a niekiedy i zakup tych łodzi. Pokrywano je jak i inne związane z koniecznym remontem, z własnej kieszeni